

KURT KANUNU (1969)

KEMAL TAHİR (1910 – 1973)

Genel Bakış

Cumhuriyet döneminin en önemli Eleştirel Gerçekçi romancılarından biri olarak kabul edilen Tahir'in bu eseri, 1969 yılında Ankara'da bulunan Bilgi Yayınevi tarafından yayımlanmıştır. Avrupa toplumlarıyla aynı tarihi süreçleri geçirmemiş olan Anadolu insanının romanı yazara göre; Avrupa'ninkinden farklı olmalıdır. "Eytişim" kavramından yola çıkan yazar, yaşadığı toplumun dinamiklerini nesnel bir biçimde gözlemler ve alışlagelmiş bütün düşünceleri bir yapı sökücü gibi yeniden ele alır. İttihatçılar tarafından Mustafa Kemal'e yapılması planlanan İzmir Suikastini konu edinen eser, okura yansıttığı iletiler nedeniyle birçok yazın eleştirmenin ve tarihinin hışmina uğramıştır. Dönemin çoğu aydını onun yaşadığı dönemde Cumhuriyet tarihine güzelleme yaparken Tahir, dönemin kusurlarını ve eksiklerini lafını esirgemeden gerçekçi bir aydın olarak söylemiştir. Eserde Halkçı-İttihatçı çatışmasını işleyen yazar, İttihatçıları 14 Haziran 1926'da suikast girişimine götüren nedenleri, hazırlanışı ve başarısızlıktan sonra olanları, okuru yeniden düşündürecek bir şekilde kurgulamıştır. *Kurt Kanunu* üç ana bölümden ve toplamda on ara bölümden oluşturulmuştur. 1991 yılında beyaz perdeye aktarılan eserin senaristliğini ve yönetmenliğini Esin Pertan yapmıştır. Aynı zamanda *Kurt Kanunu* 2012 yılında TRT tarafından dizi film şeklinde çekilmiş ve on sekiz bölüm halinde seyirciyle buluşmuştur.

Kişiler

- Kara Kemal** İttihat Terakki'nin üyesi olan karakter, eski bir telgrafçı ve işe nazırdır. İzmir Suikastinin baş şüphelilerinden biri olarak İstiklal Mahkemesi'nce aranır. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın kurucularından biri olarak onun anlayışını canlandırmaya çalışır.
- Abdülkerim** İttihatçıların ünlü fedailerinden biri ve jandarma subayıdır. Hayatı boyunca sürekli kirliliğe maruz kalmıştır. Gazi Paşa'ya düzenlenen suikastın en önemli güdümlenmiş ve kurgucusudur. Başarısızlıktan sonra Emin Bey'in evine sığınmak ister fakat Perihan tarafından reddedilir. Alegorik düzeyde İttihat Terakki'de yer alan Abdülkadir Bey'i temsil ettiği görüşü hakimdir.
- Emin Bey** Eski bir İttihatçı olan erkek karakter, Maliye Teftiş Heyeti Başkanlığı'ndan emekli olmuştur. Hayatında büyük sorumluklar almaktan çekinen karakter; evlenmemiş, ittihatçılığı terk etmiş ve mesleğinden emekli olmuştur. Başarısız suikast girişiminden sonra Kara Kemal'i evinde sakladığı için yargılanır fakat serbest bırakılır. Daha sonra da Abdülkerim'in onun evinde saklanmak istediğini öğrenince onu sokaklarda aramaya başlar.
- Laz İsmail** Abdülkerim'in dostu olan karakter, Ballı Naciye'yle evlidir. Cinsel saplantıları olan Abdülkerim dostunun eşiyle beraber olur.
- Ballı Naciye** Laz İsmail'in eşi olan karakter, özellikle Abdülkerim karakterinin kendisi hakkında yaptığı şehvetli betimlemelerle karşımıza çıkar. Kadınsı yöne oldukça ağır basan karakter, Abdülkerim'le birlikte olarak eşi Laz İsmail'i aldatır.
- Sarı Paşa** Mustafa Kemal'e, eserdeki ittihatçılar tarafından takılmış olan lakaptır. Eserdeki başkarakterler tarafından oldukça olumsuz bir tiplene olarak gösterilir. Anlatının geçtiği dönemde Cumhurbaşkanıdır. İttihatçı karakterlere göre Sarı Paşa, Batı'yla işbirliği halinde olan ve köklerine ihanet etmiş despot bir liderdir.

Eserde adı geçen anlatı kişilerinin sayısı oldukça fazladır. Fakat yukarıdaki karakterler haricinde

eserde önemli roller oynayan karakterler şunlardır; Perihan, Hasip Ağa, Niyazi, Gurbet Hala, Semra Hanım, Baytar Rasim, Gazeteci Murat, Ziya Hurşit vd.

Öykü

İttihatçıların Suikaste Hazırlığı ve Başarısızlık

“Kanlı Tuzak” adlı birinci ana bölümde, İttihatçıların önemli fedailerinden Abdülkerim ve arkadaşları aylarca uğraştıkları suikast planını eyleme geçirirler. İzmir’e doğru yola çıkan gemide Ziya Hurşit, Laz İsmail ve Gürcü Yusuf bulunmaktadır. Adamları Galata Rihtimi’nden gönderen Abdülkerim’in akıllı Laz İsmail’in eşi Ballı Naciye’dedir ve onun ev adresini bulması için Camgöz Halil’i görevlendirir. Camgöz Halil ev adresini bulduktan sonra Abdülkerim Laz İsmail’in evini ondan habersiz ziyarete gider. Naciye’yle birlikte olabilmek için epey dil döken Abdülkerim, kadın karakteri ikna eder ve ikili birlikte olurlar. Naciye’yle Abdülkerim, dört gün boyunca aynı evde kalırlar. Dördüncü günün sabahında Teşkilât-ı Mahsusa’nın şeriflerinden Baytar Rasim gelir ve durumun hayli kötü olduğu haberini vererek evi terk etmeleri gerektiğini söyler. Devletin suikast planlarından haberdar olduğunu ve Kara Kemal’in suikaste adı karıştığından tehlikeye düşebileceğini söyleyerek saklanması gerektiğini salık verir. Aynı zamanda Ziya Hurşit’in, İstiklal Mahkemesi Başkanı’ndan yüklü bir borç istediğini öğrendikleri için şüpheleri fazlasıyla artar. Bunun gibi konular konuşulduktan sonra Baytar Rasim’le Abdülkerim, evi terk ederler. Abdülkerim, Kara Kemal’le görüşmek için Mesadet Hanı’ndaki yazıhaneye gider. Onu orada bulamayınca bu sefer evine gider. Abdülkerim, Kara Kemal’i herhangi bir sebep belirtmeden birkaç gün saklanması konusunda ikna etmeye çalışır. Bu sırada Kara Kemal’in odacısı olan Hasip Ağa, dükkanda arama yapıldığını ve kendisinin Ankara tarafından aranıp göz hapsinde tutulacağı haberini verir. Yaşadığı bu duruma hiçbir anlam veremeyen Kara Kemal’e Abdülkerim, kendisini olaya karıştırmadan suikast girişimine onun adının karıştığını itiraf eder. Abdülkerim, olayda hiçbir suçu olmayan Kara Kemal’i kaçırmaya ikna eder ve birlikte Şefik Paşa’nın eşi Semra Hanım’ın Fındıklı’da bulunan konağına sığınır. Abdülkerim, kendisinden haber bekleyen Baytar Rasim’e ihanet ederek saklanmayı tercih eder.

Süreklilik ve İttihatçıların Birbirine Düşmesi

Semra Hanım’ın evinde olan Abdülkerim ve Kara Kemal, gelişmeleri gazetelerden takip etmeye çalışırlar. Suikastle ilgili haberleri yakından takip ederler ve bir gün okudukları gazetede suikast girişiminin ortaya çıkarıldığını ve suçluların her şeyi itiraf ettiği haberini okurlar. Karakterler akıbetleriyle ilgili oldukça düşünceli ve gergindirler. Gazete okumak dışında iki karakter birbirleriyle sohbet ederek vakit geçirmeye çalışırlar. Ülke siyasetinden ve ekonomiden bahsederler. Evde kalmaya daha fazla dayanamayan Abdülkerim, olan biteni öğrenmek için yazıhaneye gittiğinde orada ciddi bir hareketlilik olduğunu görür. Her şeyin sonra erdiğini düşünen Kara Kemal, dışarıdan malumat toplaması için çok güvendiği Gurbet Hala ve Niyazi’den ricada bulunur. Bohaçacı kılığında gezen Gurbet Hala, gece geç bir saatte Kara Kemal’in yanına gelir ve durum hiç iç açıcı değildir. Ülkedeki bütün hastaneler, paşa konakları ve şüpheli olabilecek her yer basılmaktadır. Vekiller tutuklanır hatta Kazım Karabekir bile tutuklanmıştır. Kara Kemal’e hiçbir dostu yardım etmeyi kabul etmez. 20 Haziran’da çıkan gazeteler mahkemelerin yakında başlayacağını yazar ve ülkeye bütün giriş ve çıkışlar kapatılmıştır. Baytar Rasim yakalanan isimlerden biridir ve Abdülkerim kendisinin ispiyonlanacağı düşüncesiyle dehşete düşer. Ziya Hurşit, çıktığı mahkemede bütün olan biteni arkadaşlarının ölümüne sebep olacağını bilerek itiraf etmiştir. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası’nın suikastın baş sorumlusu olarak görülmesi nedeniyle Kara Kemal girişimin lideri olarak kabul edilir. Devlet, Kara Kemal’i yakalaması için eski bir İttihatçı olan Mehmetçe Bey’i görevlendirir. Semra Hanım ile Abdülkerim’i tanıştıran kişi olmasından dolayı Semra Hanım’ın konağı ikili için hayli tehlikeli bir yer haline gelmiştir. Bunun üzerine ikili, Semra Hanım’ın Kömürcü Pınarı’ndaki çiftliğine gitmeye karar verirler. İkili kadın çarşafına girerek konaktan ayrılır. İkili çiftliğe gelir ve köylü kılığında etrafta dolanan Abdülkerim kömürcü Sinoplu Temel’in eşi Hayriye’yi gözüne kestirir. Abdülkerim kadınla konuşmaya niyetlendiği bir sırada karşısına Toptancı Şaban Efendi çıkar. Kadının başka erkeklerle birlikte olduğu gibi konulardan bahsettikten sonra Şaban Efendi, aranan İttihatçıların resmini gösterip başlarına ödül konduğunu söyler. Resimdeki kişilerin Abdülkerim ve Kara Kemal olmasına rağmen Abdülkerim bozuntuya vermeden bir süre daha konuşurlar ve ikili ayrılır. Çiftlik ahalisi Hacı Bektaş Veli Menakınamesi okurken Abdülkerim onları izler fakat akıllı Hayriye’dedir. Çiftlikten ayrılıp kadının evine giden Abdülkerim, Hayriye’den önemli bilgiler edinir. Sarı Çavuş’un dostu olan Hayriye, Şaban Efendi’nin onları tanıdığı ve gece kendilerine bir suikast yapılacağı haberini verir. Çiftliğe baskın yapıldığı anda Derviş Kahya karşı ateş başlatır. Abdülkerim bir jandarmayı bayılttıktan sonra Şaban Efendi’yi vurarak öldürür ve Kara Kemal ile Abdülkerim ormana kaçar.

Kara Kemal’in Saklanması ve Yakalanması

“İnsanlık Sorumu” adlı son ana bölümde odaklayım Kara Kemal’in en eski dostlarından biri olan Emin Bey’in üzerinde yoğunlaşır. Gazeteci

Murat adındaki erkek karakter, çiftlik baskınından kaçmış olan kişilerle ilgili malumat toplamaya çalışmaktadır. Kaçaklar ormanda birkaç gün saklandıktan sonra Abdülkerim, yurt dışına kaçabilmek için Kara Kemal'in yanından ayrılır. Bu sırada Emin Bey, evinde birkaç arkadaşı ve tanıdığıyla birlikte ruh çağırma seansı düzenlemektedir. Derviş Kahya'nın ruhuna ulaşip bilgi almak istemektedirler. Bir süre sonra kapı sesi duyulur. Kişiler arasında geçen diyaloglara göre firariler henüz yakalanmamış ve kolluk kuvvetleri her yerde onları aramaktadır. Emin Bey'in kız kardeşi olan Perihan Hanım'ın getirmiş olduğu çaylar içildikten sonra misafirler evlerine giderler. Emin Bey dostlarının akibetiyle ilgili derin düşüncelere dalmıştır. Kız kardeşi, dostlarından biri eve sığınmak isterse Emin Bey'in ne yapacağını sorar. Tam bu sırada evin alt katından öksürük sesi duyulur. Eve gizlice girmiş ve yorgunluktan bitap düşmüş olan kişi Kara Kemal'dir. Eski dostunu oldukça kötü bir durumda gören Emin Bey, kız kardeşinin sıcak su hazırlamasını ve kendi kıyafetlerinden birkaç parça bir şey getirmesini ister. Duyulan haberlere göre her yerde aranan Kara Kemal ölüm cezasına çarptırılmıştır. Emin Bey, Kara Kemal'in İngiliz elçiliğine sığınabilmesinin yollarını düşünür. İngiliz hükümeti aradan iki gün geçtikten sonra Kara Kemal'in kendilerine sığınabilmesinin mümkün olmadığını haberini verir. Kara Kemal bunun ardından, Alman Von Herman'ın aracılığıyla Almanya'ya kaçmayı düşünür. Fakat bu sırada Emin Bey'in evine bir baskın gerçekleşir. İstiklal Mahkemesi'nin adaletine güvenmeyen Kara Kemal, kaçacak yerinin olmadığını anlayarak silahıyla intihar eder.

Hesaplaşma Emin Bey ve Perihan, terörist olarak addedilen bir suçluyu saklamaktan dolayı tutuklanırlar. İzmir'deki ambara benzer bir yere tıklan Emin Bey, tedirgince bir bekleyiş içindedir. Devletin önemli kademelerinde bulunan kişiler kendisini sorguya çeker. Suikast girişimine yardım ettiği düşünülen Kazım Karabekir gibi paşalar onar yıllık sürgünle cezalandırılırlar. İçerde tutulanlar kendilerini savunmak isterler ve onların bu isteği kabul edilir. Diğerleri savunmaları yaptığı sırada Emin Bey, hücrelerinde bir başına kalır. Çingene Cellat ile Jandarma Başçavuşu, asılacak kişilerle ilgili konuşmaya başlarlar. Bu sırada iki kişinin daha darağacına gideceği öğrenilir ve Emin Bey, bunlardan birinin kendisinin olabileceği konusunda kuşkulandır. Dönemin birçok önemli ismi bu mahkemelerde yargılanır ve bazıları ölümlü cezalandırılır. Emin Bey en sonunda kendisini savunma şansı bulur ve mahkemeye çıkarılır. Sorulan her soruya dürüstçe ve açıkça cevap verir. Emin Bey Kara Kemal'i bir insanlık görevi olarak sakladığını söyler ve kız kardeşiyle kendi hikayesini anlatır. Mahkeme karşısındaki dik duruşu ve masumiyetinin anlaşılması sonucunda Emin Bey ve kız kardeşi serbest bırakılır.

Pişmanlık Emin Bey evine dönmüş ve yeğeni olan Gazeteci Murat'la sohbet etmektedir. Murat, Emin Bey'in mahkemedeki duruşunu öğrendiğinde kendisine ne kadar hayran kaldığını dile getirir. Polislerin baskın yaptığı gece onların arkasından Murat da eve girmiştir. Yakalanacağını anlayan Kara Kemal'in ölmeden önce büyük bir kahkaha attığını söyler. Bunu duyan Emin Bey, Kara Kemal'in, kendisinin ispiyonlandığını düşünerek böyle bir şey yapmış olabileceğini düşünür ve perişan olur. Mahkemenin üzerinden bir hafta geçmiştir ve Emin Bey yaşadıklarından dolayı hala oldukça huzursuzdur. Baskın gecesi Alman komisyoncuyla anlaşmak için gittiğinde Kara Kemal'in kendisinin ihbar ettiğine inandığı düşüncesi içini kemirir. O gece aralarında olanlardan biri de Gurbet Hala'dır. Gerçekleri bir de onun ağzından dinlemek için Emin Bey, Gurbet Hala'nın bostanına gider. Gurbet Hala'nın dediklerine göre Gazeteci Murat, baskın gecesi orada olmamıştır. Olayları sadece daha ilginç bir hale getirmek için Kara Kemal'in kahkaha attığı yalanını uydurduğunu söyler. Bunları öğrenen Emin Bey, kısmen de olsa rahatlar. Gazeteci Murat'tan hesap sormak için onu akşam yemeğine çağırırlar. Emin Bey, yeğenin yaptığı şeyin ne kadar yanlış olduğunu söylese de Gazeteci Murat dayısını alaya alır. Fakat onun ne kadar üzülüğünü ve konuya önem verdiğini görünce geri adım atar. Emin Bey, sorumluluk duygusuyla yaptıklarını ve olanları enine boyuna düşünürken bir gece kapı çalar. İlk başta tereddüt etseler de Perihan kapıyı açar. Karşılarındaki kişi Abdülkerim'dir. Perihan, ikinci defa bir idam mahkumunu evlerinde saklamaları durumunda sıranın kendilerine gelebileceğini düşünerek Abdülkerim'i evin önünden kovar. Emin Bey kız kardeşinden gelen kişiyi öğrenince Abdülkerim'i eve almak için onu sokakta aramaya çıkar. Hayatı boyunca sorumluluk almaktan kaçınmış olan karakter ölüm gibi bir cezaı kabullenerek dostunu sokakta aramaya çıkar. Roman bu olayla sonlanır.

TEMLER

Politika

Partiler Cumhuriyet dönemiyle birlikte Halk Fırkası ve Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası arasında bir iktidar mücadelesi boy gösterir. Halk Fırkası'nın Batılılaşma adı altında atmış olduğu adımlar bazı İttihatçı gelenekten gelen karakterleri rahatsız eder ve devletin Halkçı politikalar izleyeceği yönündeki söylemler çoğunlukla havada kalmıştır. Fakat bunlar sadece çeşitli mazeretlerden ibarettir. İttihatçıların

Mustafa Kemal'e suikast düzenlemesinin asıl sebebi iktidarı tamamen ele geçirmektir. Mustafa Kemal'i, tekkeleri ve zaviyeleri kapatıp Mason localarını, patrikhaneleri ve casus yetiştiren yabancı okulları kapatmamakla suçlarlar. Fakat kendileri de dış güçlerle işbirliği halindedir.

Yeni kurulan devlet, halkçı ekonomik sistem geliştirmek adı altında İzmir İktisat Kongresi'nde Liberalizm'i teşvik eden birçok karar alır. Eserdeki başkarakterler aracılığıyla bu durum şiddetle eleştirilir. Yazara göre; devletçi ekonomik politikalar yerine serbest piyasayı desteklemek yeniden bir sömürge haline gelmektir. Bu durum yazarın tabiriyle "devlet desteğiyle adam zengin etmektir".

Komitacılık ve diktacılık gibi anlayışlarla mevcut Halk Fırkası yönetimini ve Cumhuriyet rejimini devirmek isteyen İttihatçılar, iktidarı ele geçirmek için her yolu mübah görürler. Eserin başkarakteri Abdülkerim, İttihatçıların geçmişte baskı ve işkenceyle sürdürdükleri yönetim anlayışını över. Ne pahasına olursa olsun bir an evvel amaçlarını gerçekleştirmek isterler ve kendilerinden farklı düşünen kimseye tahammül edemezler.

İttihatçılar; iktidarı ele geçirebilmek için komitacılık, dikta ve suikaste başvurduğu gibi Cumhuriyet yönetimi de elinde bulundurduğu gücü korumak için Takriri Sükûn Kanunları çıkarır ve İstiklal Mahkemeleri'nde kendisine karşı tehdit olarak gördüğü herkesi korkunç derecede cezalandırmıştır.

Cumhuriyet Halk Fırkası ve Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası arasındaki iktidar mücadelesi, İzmir Suikastı gibi konularla ele alınır. İki fırka arasındaki rekabetle ilgili eleştirisini yazar "Kurtlukta düşeni yemek kanundur" epigrafiyle dile getirir. Dönemi ve genel siyasi anlayışını yazar bu cümlesiyle açıklar.

Yeni kurulan Cumhuriyet rejimi beraberinde birçok tartışmaya sebep olmuş ve bu yenileşmenin zamansız olduğu konusunda fikirler öne sürülmüştür. Şeyh Sait Ayaklanması gibi vakaları bahane eden yeni yönetim, çıkardığı Takriri Sükûn Kanunları ve İstiklal Mahkemeleri'yle kendisine düşman olarak addettiği her görüşü susturmuş ve her kişiye yargısız infaz yapmıştır.

Yazarın eserinin sonlarında verdiği en önemli ileti, güç elde edebilmek için şiddete ve öldürmeye başvuran herkesin, bir gün aynı şekilde gücünü kaybedebileceğini vurgular. Gerçek barış ve özgürlük siyasette şahsi ihtirasların yok olmasıyla sağlanacaktır. Topluma kendisini kabul ettirememiş her siyasi görüş şiddeti meşru görür.

Gerçek ve Görünüş Abdülkerim ve arkadaşları Mustafa Kemal'e İzmir'de gerçekleştirilecek bir suikast planları fakat istihbarat birimleri tarafından bu plan engellenir. Planı düzenleyenlerin eski İttihatçılar olduğu anlaşılınca, İttihat Terakki'nin önemli isimlerinden biri olan Kara Kemal de baş sorumlu olarak aranır. Suikast girişimiyle hiçbir ilgisi olmamasına rağmen İstiklal Mahkemeleri'nce hakkında kendisini savunma hakkı verilmeden idam kararı çıkarılır. Eski yol arkadaşlarından hiçbiri onu korumak istemez. Sadece Emin Bey ona kapısını açar. Fakat saklandığı yere yapılan baskın sonucunda, kendisini mahkemede savunamayacağını anlayan Kara Kemal intihar eder.

Psikoloji

Cinsellik Eserin önemli anlatı kişilerinden biri olan Abdülkerim, dostu olan Laz İsmail'den ölesiye korkuyor olsa da onun eşi olan Ballı Naciye'yi saplantı haline getirir. Kadınları tamamen cinsel bir nesne olarak tasvir eder ve yaptıklarının ne kadar kötü olduğunu bilse de kendisini değiştirebilecek iradesi yoktur. Abdülkerim dostunun eşi olan Ballı Naciye'yle beraber olur.

Korku Gazi Paşa'ya İzmir'de yapılması planlanan suikast girişimi engellendikten sonra, bütün İttihatçılar tutuklanmaya ve sorgulanmaya başlar. Ziya Hurşit yakalanır ve çıktığı mahkemede bütün planı itiraf eder, arkadaşlarını da ifşa eder. Hiçbir suçu olmayan Kara Kemal, Abdülkerim'in ikna etmesiyle birlikte onunla saklanmaya başlar çünkü yakalanacakları anda öldürüleceklerini düşünürler. Cezalandırılmaktan korkan hiçbir dostları onlara yardım etmek istemez. Bir süre Semra Hanım'ın yanında saklansalar da yakalanabileceklerini anlayarak yer değiştirmek hatta ülkeyi terk etmek isterler. Abdülkerim uzun bir süre ortalıktan kaybolur. Kara Kemal ilk önce İngiliz hükümetine sığınmak istese de olumlu cevap alamaz. Almanlara sığınmak istediğinde de yeri tespit edilir ve kendisini öldürür.

İliskiler

Arkadaşlık Eserin en önemli iletilerinden birini yansıtan Emin Bey, İttihatçıların komitacı, diktacı ve şiddete olan eğilimlerini kesinlikle onaylamasa da, geçmişte beraber yürümüş olduğu

arkadaşlarının başı belaya düştüğünde onlara yardım etmek ister. Hayatı boyunca büyük sorumluluklar almaktan kaçmış olan Emin Bey, İstiklal Mahkemeleri'nce idama mahkum edilmiş Kara Kemal'i evinde saklar fakat Kara Kemal kolluk kuvvetleri tarafından ölü ele geçirilir. Yardıma muhtaç olmuş arkadaşlarına sırtına dönmeyi onursuzluk olarak kabul eden Emin Bey, Abdülkerim kendisine sığınmak istediğinde, sonunda öleceğini bilmesine rağmen, ona yardım etmek ister.

Kişi İncelemesi

Kara Kemal (Masum, Mantıklı)

Karakter İttihat Terakki'nin üyesi olan karakter, eski bir telgrafçı ve iâşe nazırıdır. İzmir Suikastı'nın baş şüphelilerinden biri olarak İstiklal Mahkemesi'nce aranır. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın kurucularından biri olarak onun anlayışını canlandırmaya çalışır. Kişilik özellikleri olarak; düşünceli, anlayışlı, bağışlayıcı, sözünün eri, doğrucu, ciddi, olgun, mert, cesur, kalender, yumuşak başlı, iyiliksever, onurlu, alçakgönüllü bir anlatı kişisidir. Yazar tarafından oldukça olumlu bir kişilik olarak yansıtılır. İzmir Suikastı vakasıyla hiçbir ilgisi olmayan karakter baş suçlu olarak aranır ve bundan dolayı kaçmak zorunda kalır. İttihatçıların bir suikast girişiminde bulduklarını öğrendiğinde onlara engel olabilmek için geç kalır. Siyasetin şiddetle bir yerlere varmasını eleştirir ve İttihatçıları bu konuda uyarır. Birbirleriyle rekabet halinde olan iki siyasi görüş arasında tarafsız bir rol oynayan karakter, eski yoldaşlarının şiddete olan eğilimini eleştirdiği gibi mevcut hükümetin siyaset ve ekonomi alanlarındaki uygulamalarını da eleştirir. Bu özellikleriyle Kemal Tahir'in sözcülüğü görevini üstlendiği söylenebilir.

Etkinlikler İstihbarat güçleri Gazi Paşa'ya İzmir'de bir suikast girişiminde bulunulacağını haberini alır ve eski İttihatçılarla Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın üyelerini sorgulamaya, tutuklamaya başlar. Eski bir İttihatçı olan Kara Kemal, baş şüpheli olarak aranmaya başlar. Suikast girişimde hiçbir rolü olmayan hatta bunun haberini aldığı anda eski dostlarını bu hevesten vazgeçirmeye çalışan kişi olmasına rağmen kaçmak zorunda kalır. Suikast girişiminin baş sorumlusu olan Abdülkerim'le Semra Hanım'ın konağında gizlenirler. Burada kaldıkları süre boyunca gazetelerden gelişmeleri takip ederler ve güvendikleri insanlar aracılığıyla dışarıdan malumat toplarlar. Suikast girişiminin sorumlularının yakalandığı ve İstiklal Mahkemeleri'nde yargılanacakları haberini okuduklarında paniğe kapılırlar. Ziya Hurşit çıktığı mahkemede her şeyi itiraf eder ve arkadaşlarının isimlerini verir. Devlet, eski İttihatçıları yakalaması için Mehmetçe Bey'i görevlendirir. Karakter; Abdülkerim, Kara Kemal ve Semra Hanım üçlüsünü tanıdığı için konakta bulunabileceklerini düşünen kaçaklar Semra Hanım'ın çiftliğine giderler. Abdülkerim'in burada karşılaştığı Şaban Efendi tarafından tanınması nedeniyle, ikiliye gece geç bir saatte suikast düzenlenir. İkili kendilerine açılan ateşlerden kurtularak ormana kaçarlar. Eski bir dostu olan Emin Bey'den yardım istemeye karar veren Kara Kemal onun evine gider. Emin Bey ona evini açar ve ülkeden çıkmasına yardımcı olmaya çalışır. İngilizler sığınma isteğini reddeder. Emin Bey, Alman bir komisyoncuyla anlaşmaya gittiği bir akşam evine baskın düzenlenir. İstiklal Mahkemeleri'nde kendisini savunamayacağını ve idam edileceğini anlayan Kara Kemal, tabancısıyla kendini vurarak intihar eder.

Etkileşim Eserin başkahramanlarından biri olan karakter, kişilik özellikleri ve diyaloglardaki söylemleriyle yazarın sözcüsü gibi görünmektedir. Anlatıda verilmek istenen iletilerin en önemli taşıyıcılarından. Masum bir insan olarak adaletsizliğe uğrar ve bu durumu onuruna yediremediği için en sonunda intihar eder. Eserdeki bütün anlatı kişileriyle iletişim ve etkileşim halindedir.

ÖRNEK ANILAR

Şiddet karşıtı Eski İttihatçı dostlarının geçmişteki gibi hatalara düşmelerine şahit olan Kara Kemal, onları eleştirir. Bu suikast girişimi ona göre geçmişte yapılmış olan hataların devamı niteliğindedir. Suikast düşüncesi bir tür cinnet halidir ona göre ve hiçbir şekilde meşru değildir: "Suikast fikirleri, her zaman serserilerden, kan dökmeye yakın tez canlılardan gelir. Aslında bunlar karamsar oldukları halde iyimser görünen delilerdir". "Arkada ordu var hesabı... "Ordu bizden' hesabı..." "Aman vakit geçiyor, devlet elden gidiyor, bu da korkaklıktan böyle oluyor" aldatmacası kafalarda tek fikir haline gelmişse suikastçı söz anlamaktan çıkmıştır. Azgınlaşır, çoğu zaman darağacına doğru var gücüyle gözü kapalı atılır, yanı sıra, suçlu suçsuz başkalarını da sürükler".

İdeal Anlatıda oldukça olumlu bir karakter olarak görünen Kara Kemal'in eylemleri ve karakter yapısı idealize edilir. Ülkesine her açıdan hizmet etmiş, sorumluluk almış ve ciddi fedakarlıklar yapmıştır. Giriştiği her işte insani sorumluluklarının bilincinde olarak hareket etmiştir: "Kara Kemal'in

nazırlığı gelişigüzel nazırlıklardan değildir... Kocaman İmparatorluğun kaderini elinde tutan birkaç kişiden biriydi, belki de bir aralık birinci... Salt politikada kalmadı Kara Kemal Bey... Milletın açlık tokluk sorumluluğunu yükledi. Olağanüstü zamanlarda açlık tokluk ipleri, ayrıca insanların ahlaklarını da ilgilendirir”.

Adil Yakın tarihte gerçekleşmiş olan olayları farklı bir biçimde yorumlar. 1917 devriminden sonra Batı’da gerçek anlamda bir sosyal adalet oluşsaydı, Osmanlı’nın ucubemsi Batılılaşma anlayışından vazgeçeceğini ve daha sağlıklı bir sentez oluşturabileceğini düşünür: “Osmanlılar, tutmak zorunda kaldıkları Batılılaşma biçimiyle kesin olarak ölüme doğru gittiklerini çoktan anlamışlardı. O zamanlar batıda iki tane ayrı, çatışan Batı yoktu. Sosyal adalet arayan Batı 1917’ den sonra olduğu gibi, etiyile kemiğiyle meydana çıksaydı, biz Osmanlılar, devlet eliyle adam zengin ederek kapitalist Batı’ya benzeme çılgınlığından hemen vazgeçerdik. Halkımız bütün tarihi boyu sosyal adaleti uygulayacak devleti aramıştır. Biz tarihimizin gelenekleriyle buna yatkınız”.

Eleştirel Binlerce kilometrekareye hükmetmiş olan Osmanlı İmparatorluğu, şahsi ihtiraslar ve anlamsız siyasi çekişmeler yüzünden çökmüştür. Kara Kemal bu durumu şöyle dile getirir: “Bir politikacı için en müthiş ceza devletin kendi elinde batmasıdır. Bunun hiç bir özrü yoktur. İmparatorluğu elimize geçirdiğimiz zaman nüfusu 35 milyondur. Yedi düveli kâğıt üstünde de olsa bizim saydığı bir milyon sekiz yüz bin kilometre kare toprağı vardı. Sınırlan Kongo’yu, Sudan’ı, Eritreyi, Somali’yi, içine alıyordu. Tunus, Fas, Libya, Mısır, Kıbrıs resmen kaybedilmiş değildi. Bu koca imparatorluk bizim elimizde ölmüştü. Suç ne kadar büyükse çekilecek cezanın da o kadar büyük olması gerekir. Biz dünyanın en ağır suçunu biraz tartaklanmayla savuşturulur sandık... Tarihin örneğini yazmadığı kurtlar boğuşmasına girip yenik düştük. Kurtlukta düşeni yemek kanundur”.

Halkçı Türkiye Cumhuriyet’inin ekonomi-politik anlayışında, İzmir İktisat Kongresi’nde alınan kararlarla eski anlayışın devam ettirileceğini gösterir. Devlet eliyle halktan yana ve millileşme yönünde adımlar atılacağına Liberalizm’in önu açılmıştır. Kara Kemal bu durumu şöyle dile getirir: “Bunu göze alamazsan, kendini buna hazır göremezsen...Nitekim 1908’de biz göremedikti, o zaman kalıyor, eskisiyle idareye çabalamak. Eskisiyle idareye çabalayayım dedin mi, haksızlığı, kanunsuzluğu, hırsızlığı, devlet hükümet nüfuzunu kötüye kullanmayı katiyen önleyemezsin. Yıpranırısın. Muhalifler ne kadar kaltaban olsa, bakarsın ki, adım adım iktidara yaklaşıyorlar. O zaman bir bahane uydurup baskıya girişeceksin!...Uydurmuyorum, kendimizden biliyorum. İzmir İktisat Kongresinde Halkçılar liberal sistemden yana olduklarını resmen açıkladılar. Eski düzeni sürdüreceğiz, ayanla, eşrafla iş göreceğiz, kadroları değiştirmeyeceğiz, Türkçe’si, halka gitmeyeceğiz demekti bu...”.

Gerçekçi Yıllarca kendisini adanmış olduğu siyasi ideolojinin aslında ne kadar boş bir uğraş olduğunu farkına varır. İnsan sanıldığı kadar rasyonel bir canlı değildir, asla ulaşamayacağı emeller peşinde kendisini yer ve bitirir: “Ne işim var, bu çocuk ruhlu adamlarla benim?.. Gözümün önüne geldi. İttihatçılığın yıllarca temel direği saydığımız komitacılar... Nasıl aldatmışız kendimizi bebekler gibi...”.

Abdülkerim Bey (Acgozlu, Suçlu)

Karakter İttihatçıların ünlü fedailerinden biri ve jandarma subayıdır. Hayatı boyunca sürekli kirli işlere karışmıştır. Gazi Paşa’ya düzenlenen suikastın en önemli güdümlenici ve kurgucusudur. Başarısızlıktan sonra Emin Bey’in evine sığınmak ister fakat Perihan tarafından reddedilir. Alegorik düzeyde İttihat Terakki’de yer alan Abdülkadir Bey’i temsil ettiği görüşü hakimdir. Yıllarca başkaları tarafından kirli işlere girişmiş olan karakter, kendi saygınlığını kazanmak adına Gazi Paşa’ya suikast düzenler. Yaptığı kötülüklerin farkında olan bir tiplene olmasına rağmen değişim gösterecek iradeye sahip değildir. Kişilik özellikleri olarak oldukça hırslı, tutkulu, kurnaz, saplantılı, tehlikeli, kadın ve zevk düşkünü, uyanık, hain ve korkak bir tiplenedir. Anlatıda kişilik olarak en çok göze çarpan yanları; iktidar hırsıyla yanıp tutuşması, inançlarındaki çocuksuluğu, bedensel hazlarına ve isteklerine engel olamayışı ve kötü işlerine karıştırdığı arkadaşlarını kendi postunu kurtarmak için yüzüstü bırakmasıdır. Eserde politik kimliğinden ziyade komitacılık anlayışıyla ön plana çıkar.

Etkinlikler Gazi Paşa’ya yapılması planlanan suikast girişiminin lideri olarak rol oynayan karakter, komitacı arkadaşlarını Galata Rihtımı’ndan İzmir’e gönderdikten sonra onların yakalacağını öngörür. Fakat sezgilerine kulak vermeyen karakter, gözü kara bir katil olan Laz İsmail’in eşi Ballı Naciye’ye kafayı takmıştır. Dostunun yokluğunu fırsat bilen Abdülkerim, Naciye’yle birlikte olmak için evine gider ve ikili dört gün boyunca beraber olurlar. Dördüncü günün sabahında Teşkilat-ı Mahsusa’daki arkadaşı Baytar Rasim eve gelir ve ona kötü haberler getirir. Teşkilatın suikasttan

haberdar olduğunu ve bütün İttihatçıların tehlikede olduğu haberini verir. Bunun üzerine Kara Kemal'in olaylara adı karışır ve Abdülkerim onunla görüşmek için evine gider. Suikastı düzenleyen Abdülkerim olduğundan habersiz olan Kara Kemal, onun teklifi üzerine Semra Hanım'ın konağına sığınır. İkili bütün gelişmeleri gazetelerden ve dışarıda bulunan güvenilir dostlarından öğrenirler. Kara Kemal'in başına böylesine bir dert açan Abdülkerim, onu bırakıp kaçmayı düşünür fakat gazetelerde suikasta karışan birçok kişinin yakalandığı ve İstiklal Mahkemeleri'nde yargılanacakları haberi çıkar. İsminin verilmesinden hayli tedirgin olan Abdülkerim kaçmayı göze alamaz. Komitacıları yakalama görevinin Mehmetçe Bey'e verildiği haberi duyulur ve bunun üzerine Semra Hanım'ın konağında güvende olmadıklarını anlayan kaçaklar, onun çiftliğine giderler. Abdülkerim, çiftlikte karşılaştığı köylü Hayriye'yle birlikte olmak ister. Bu durumu gören Şaban Efendi adlı karakter, Abdülkerim'in yanına yaklaşır. Ona bazı fotoğraflar gösterir ve fotoğraftaki kişilerin devlet tarafından arandığını söyler. Fotoğraftakiler Kara Kemal ve Abdülkerim'dir. Abdülkerim suçun kanılarıyla Şaban Efendi'yi başından savar. Gece Hayriye'nin kapısına dayanır ve kadından Şaban Efendi'nin birkaç adamla kendilerine suikast yapacakları bilgisini alır. Ardından çok vakit geçmeden silah sesleri duyulur. Abdülkerim bir jandarmayı bayıltır ve Şaban Efendi'yi vurarak öldürür. Kaçaklar birkaç gün ormanda saklandıktan sonra yollarını ayırırlar. Kolluk kuvvetleri tarafından her yerde aranan Abdülkerim uzun bir süre bulunamaz. Onun ülkeyi terk ettiği düşünülür. Emin Bey, İstiklal Mahkemesi'nde yargılanıp beraat ettikten sonra evine döner. Bir gün kapı çalınır. Kapıyı Emin Bey'in kız kardeşi Perihan açar. Gelen Abdülkerim'dir. Komitacıları ikinci defa sakladıklarının öğrenilmesinden endişe eden Perihan onu eve almaz. Abdülkerim sokakta kaybolur ve görünmez. Emin Bey gelen kişinin Abdülkerim olduğunu öğrendiğinde onu bulmak için sokağa fırlar. İnsani sorumluluğunu yerine getirmek ister.

Etkileşim Eseri oluşturan entrik unsurların en önemli kaynağı Abdülkerim'dir. Eserdeki aksiyonun ve gelişimin yönlendiricilerindedir. Diğer karakterlerle giriştiği diyaloglarda çoğu zaman sokak ağzıyla konuşur ve külhanbeyine benzer bir üslubu vardır. Bütün anlatı kişileriyle iletişim ve etkileşim halindedir.

ÖRNEK ANILAR

Tehlikeli Uzun yıllar gerek devlet gerekse teşkilat için oldukça kirli işlere girişmiş olan Abdülkerim, başkaları tarafından güdülmekten yorulmuş ve kendisini gütmeye karar vermiştir. Her ne kadar bazı ideallere inanmış gibi görünse de aslında bağımlısı olduğu şey macera dolu hayatıdır. Şaban Efendi'yle girdikleri çatışmada onun durumu şöyle betimlenir: "Keyifle yalandı. İlk boğuşmaları Kuleli'nin havuzlu avlusunda yumrukla başlamış, Kuşdili'nde, Fenerbahçe'de, Kâğıthane'de sayılı kopuklara karşı bıçağı, usturpasiyle nam salarak sürmüştü. Makedonya'nın, Arnavutluk'un çete çarpışmalarında lakabı Filinta Kerim'di. Üsteğmen olalıberi filintayla hiç boşa atmamış, Trablus'ta, Balkan Savaşı'nda çok hüner göstermişti. Babıâli baskınında, baskının temel direklerinden biriydi. Dünya Savaşı'nda, Teşkilatı Mahsusa şeflerinden biri olarak çölde Lavrens'e karşı çıkmış. Acemistan dağlarında, Kafkasya'da çete savaşlarını başarıyla sürdürmüştü. Böyle dövüşlere bir kez girdi mi, gözünü görüp akıyla düşünmüyor, beş duygusu da sanki derisine geçiyordu. En dalgın sırasında, hatta uykudayken, tehlikeyi sezip silahını karanlığa boşaltarak pileyi gözünden vurmasına, çoğu zaman, kendisi bile şaşardı. Böyle sıralarda, sanki insanlıktan çıkıyor, ormanın yaban kedisi, denizin köpekbalığı kadar gürültüsüz, çevik, kıyıcı oluyordu".

Hain Kendisi yüzünden ölümle cezalandırılmış olan Kara Kemal'i, kendisini kurtarmak için hükümete teslim etmeyi düşünür. Masum bir insanın ölümüne sebep olduğu gibi kendisine yardım eden dostunu kendi çıkarı için ihbar etmeyi düşünür: "Şunu teslim etsem, sıyrılabilir miyim yakamı?.. Bir an, gerilmiş bir damar kopmuş gibi kafasının içi vinlayınca dehşetle doğrulmuştu. Duyduğu dehşet, ancak, kendini öldürmeye zorlanan alaycı insanların düşeceği korkunç karışıklıktı. Sabaha kadar uyumamış, uyanınca göz göze gelmemek için, buraya, bu oynak köylü karısının, zorla tutku haline getirmeye çabaladığı avuntusuna sığınmıştı".

Vefasız Baytar Rasim, Naciye'nin evinde kalan Abdülkerim'i kaçması ve saklanması konusunda uyarır. Kendisine fazlasıyla iyiliği dokunmuş olan Rasim'e yardım etmek yerine kendisini kurtarmak için sürekli çaba harcamış olan karakter yaptığı kötülüğün farkındadır: "Sabah sabah koşup gelen, leş gibi yatarken, daha beteri, hayvan gibi çiftleşirken, tartaklayıp tehlikeyi haber veren arkadaşını yüzüstü bırakmıştı. Alçaklıktı bu... Kancıklığın görülmemişi, korkaklığın en reziliydi".

Yılgın Yakalanma korkusundan ve suikastla hiç ilişkisi olmayan Kara Kemal'in adını karıştırmış olmaktan oldukça yorgun ve bıkkın bir duruma düşer: "Günlerce gövdesi iriliğinde taşları dağ başlarına taşımış gibi dayanılmaz bir yorgunlukla arkasına dayandı. Kemikleri sanki yumuşamış,

kasları sanki kopup her şeyi birbirinden ayrılmıştı. Gözlerini kapattı. Tehlikeyi ensesinde duymaya başlayalı daha yarım gün olmadığı halde yılgınlık başlıyordu. Bu korkulu rüyadan uyanmalı , yıkanıp temiz bir yatağa girmeli...Tek başına...Yüzde yüz güveneceği ...Yakalanmayacağına yüzde bin emin olduğu bir yerde...”.

Zevk düşkünü Oldukça bencil tutum ve davranışlar içinde olan karakterin ideolojik eğilimleri tamamen çocuksu bir hayal üzerine kuruludur. Kendi çıkarları ya da zevki söz konusu olduğunda her şeyi yüzüstü bırakabilir, dostlarını arkalarından vurur. Cinselliğe olan düşkünlüğü şöyle ifade edilir: “Göğüslerini dikmişti kalkan gibi...Abdülkerim, kadehi dikti. Günde üç kere gitmeye davranmış, her defasında, bu dayanılmaz “Ölümü öp” lerle gevşeyip kalmıştı. Namılı hovardaydı. Saçının teli kadar karı yazılıydı defterde, her cinsten, her mezhepten... En azgınlarına pes ettirmiş ... Abdülkerim acele hazırlandı. Rasim çoktan çıktığı için, Naciye karanlık taşlıkta boynuna sarıldı. Gövdesinin içinde, ne var ne yok , sömürüp alacakmış gibi, kıyıcı bir hırsıyla öpüp sesi istekle titreyerek yalvardı: -Geç kalma emi, sakın...Ölürüm.Gelirken kara havyar getir...Balık yumurtası...Bulursan istakoz...Tez gelmezsen bak...Ölümü öp...”.

Emin Bey (Vicdanli, Sorumlu)

Karakter Eski bir İttihatçı olan erkek karakter, Maliye Teftiş Heyeti Başkanlığı'ndan emekli olmuştur. Hayatında büyük sorumluklar almaktan çekinen karakter; evlenmemiş, ittihatçılığı terk etmiş ve mesleğinden emekli olmuştur. Başarısız suikast girişiminden sonra Kara Kemal'i evinde sakladığı için yargılanır fakat serbest bırakılır. Daha sonra da Abdülkerim'in onun evinde saklanmak istediğini öğrenince onu sokaklarda aramaya başlar. Emin Bey ilk olarak eserin son ana bölümü olan “İnsanlık Sorumu”nda okurun karşısına çıkar. Genç yaşta dul kalan Perihan adlı kız kardeşiyle yaşayan karakter kırk altı yaşındadır. Kendisiyle karşılaştığımız ilk bölümlerde karakter, işini layığıyla yapamamak hissiyatıyla sorumluluktan kaçır. Fakat eserin sonunda büyük bir değişim göstererek yapması gerekenin farkına vararak büyük sorumluluklar almaya yeltenir. Kişilik özellikleri olarak; saygın, idealist, vefalı, sorumsuz/sorumlu, fedakar, adil, tokgözlü, aydın, düşünceli, cesur, dürüst ve cefakar bir karakterdir.

Etkinlikler Savaşlar nedeniyle devletin her kademesindeki soygunlardan çekinen Emin Bey, emekli olarak kız kardeşiyle birlikte sakin bir hayat yaşamaya başlamıştır. Bir akşam dostlarıyla birlikte evinde vakit geçirirken kapısına Kara Kemal gelir. Kara Kemal, Gazi Paşa'ya suikast düzenlemekten dolayı İstiklal Mahkemeleri'nce idama mahkum edilmiş ve her yerde aranmaktadır. Çocukluk ve dava dostunu evinde saklamaya karar veren Emin Bey, onu yurt dışına kaçırmanın yollarını arar. İlk önce İngiliz elçiliğini dener fakat cevap olumsuz olur. Daha sonra Alman bir komisyoncu olan Von Herman aracılığıyla onu ülkeden çıkarmayı düşünür. Alman komisyoncuyla konuşmaya gittiği sırada evini kolluk kuvvetleri basar. Yakalanıp idam edileceğini anlayan Kara Kemal silahıyla intihar eder. Bu olay üzerine evlerinde idam mahkumunu saklayan Emin Bey ve kız kardeşi Perihan tutuklanır. Bir süre tutuklu olarak kaldıktan sonra mahkemeye çıkarılır. Mahkeme karşısında bütün dürüstlüğüyle kendisini anlatan ve Kara Kemal'e neden yardım ettiğini izah eden Emin Bey ile kız kardeşi serbest bırakılır. Bir süre Kara Kemal'in ölüm anında onu ispiyonlayanın kendisi olduğunu zannettiği düşüncesi içini kemirir. Gazeteci Murat, Kara Kemal'in ölüm anında kahkaha attığını söyleyince bu şüphesi daha da artar. Daha sonra gerçekleri öğrenmek için Gurbet Hala'ya gider. Gurbet Hala, Gazeteci Murat'ın baskın gecesi orada olmadığını, Murat'ın bu yalanı olaya ilginçlik katmak için uydurduğunu söyleyince Emin Bey'in yüreğine su serpilir. Kız kardeşiyle evlerinde buldukları bir gün yine kapı çalınır. Kız kardeşi kapıya baktığında karşısında uzun zamandır aranan Abdülkerim'i görür. Kız kardeşi bir daha yargılanmayı ve ölümle cezalandırılmayı göze alamayarak Abdülkerim'i geri çevirir. Kapıdaki kişinin Abdülkerim olduğunu öğrenen Emin Bey, sokağa fırlar ve Abdülkerim'i aramaya başlar. İnsani sorumluluğunun artık farkına varmış olan karakter tamamen değişmiştir.

Etkileşim Eserin son ana bölümünün en önemli odak kişisi Emin Bey'dir. İç monologlarıyla dünya görüşünü ortaya koyar, kişilerle giriştiği diyaloglarda tutumunu ve tavrını belli eder. Eserde verilmek istenen iletilerin en önemli taşıyıcısıdır.

ÖRNEK ANILAR

Sorumsuz Hayatı boyunca büyük sorumluluklar altına girmekten hep kaçınmış olan karakter; İttihatçılığın tehlikeli olmaya başladığı dönemde arkadaşlarıyla yolunu ayırmış, hiç evlenmemiş ve devletteki yozlaşmayı görerek mesleğinden emekliliğini istemiştir: “Hasan Fehmi'nin öldürülmesi şaşkınlığı içinde yaşadığı 31 Mart rezaletinden sonra, Cemiyet'ten çekilmesini çocukluk arkadaşı Kara

Kemal Bey önlemişti ama, Birinci Dünya Savaşı'ndaki açık yağmada lekelenmek korkusunun önünde, hiçbir mantık dayanmamıştı”.

Sorumlu İdam cezasına çarptırılmış olan arkadaşları kendisine sığınmak istediğinde, hayatı boyunca büyük sorumluluklardan kaçmış olan karakter eski dostlarına sonunun ölüm olabileceğini bilmesine rağmen, kapılarını açar. Sorumluluktan kaçarak hiçbir şeyi değiştiremeyeceğini anlayan karakterin edilgen hayat anlayışı tamamen değişir: “N'olduysa Kara Kemal Bey buraya geldikten sonra oldu. (...) O zaman kadar, ölçülü yaşayan bir insanın gerçek mutluluğunun temeli olan sakinliğini alt üst etmişti ama... Usandırıcı durgunluğun yerine, çabalamayı, direnmeyi, yaşamanın ana şartı olduğunu şimdi anlamaya başladığı boğuşma hırsını, yüreği sıkıca kavrayan savaşa heyecanını getirmişti”.

Tokgözlü Hayatı boyunca, kendisinden yedi yaş küçük olan kız kardeşi haricinde, kimseye minnet borcu olmamıştır. İttihat ve Terakki Cemiyeti'ndeki hırslı rekabeti gözlemleyen Emin Bey, bu ortama daha fazla dayanamamış ve oradan ayrılmıştır: “Kırkaltı yaşındaydı. Geçim bakımından hiç sıkıntı çekmemiş, aşırı tutkularla sınırlarını yıpratmamıştı. Çevresiyle de büyük çelişmelere düşmediğinden rahattı. Yedi yaş küçüğü olan kızkardeşi Perihan sayılmazsa, dünyada hiç kimseye minnet borcu yoktu. En yüksek makamlara çıkmış arkadaşlarından, her zaman, saygı görmüştü. Çok isteseydi, nazır olurdu. İstemişti de bir aralık, fakat, sıraya girip beklemeye, beklerken, çoğu değersiz olan hırslılarca, tartaklanmaya uzun boylu kullanamamıştı. Arada bir, ölmüş sakat çocuğu gibi, derin bir acımayla hatırladığı İttihat Terakki'den salt bu tartaklanma sebebiyle ayrılmış değildi”.

Aydın Dostlarıyla birlikte yaşadığı acı olaylar onu olgunlaştırmış ve içine düştüğü derin düşüncelerle aydınlanmıştır: “Şimdiye kadar zannettiği gibi biraz akıllı, tedbirli davranan, hırslarını, tutkularını, yenebilen insanoğlunun, sorumluluklarından kolayca sıyrılması hemen de imkânsızdır. Çünkü insanoğlu yaptıklarından, hatta aklından geçirdiklerinden hatta yakınlarının yaptıklarından tasarladıklarından değil, yüz yıl iki yüz yıl sonra yaşayan bütün insanların yaptıklarından daha beteri akıllarından geçirdiklerinden sorumlu görünüyordu.”

İnsancıl Kara Kemal'den dolayı yakalanıp ölümden döndükten sonra bile kendisine sığınmak isteyen Abdülkerim'i sokaklarda bağıarak aramaya başlar. Fakat kız kardeşi Abdülkerim'e, aradığı kişinin burada olmadığını söylemiştir: “Arkadaş... Arkadaaaş... Emin'i arayan arkadaş!... Buradayım ben, buradayım!”.